

Kansalais- ja työväenopistojen kokeilutoiminta

1. Johdanto

Vaikka aikuiskasvatusta on Suomessa harjoitettu 1800-luvun lopulta lähtien, on alan järjestelmällinen kokeilu- ja tutkimustoiminta ollut toiminnan laajuuteen verrattuna vähäistä.

Luonnollisesti useat aikuiskasvattajat suorittavat jatkuvasti eräänlaista kokeilutoimintaa pyrkiessään kehittämään omaa työtään ja työskentelymenetelmiään sekä parantamaan työnsä tuloksia. Tässä ei kuitenkaan tarkoiteta tällaista spontaania kokeilua, vaan virallisemmin organisoitua kokeilua etukäteissuunnitelmiseen, rahoitusjärjestelyineen ja raportointineen.

Vasta 1970-luvulla on ruvettu korostamaan kokeilu- ja tutkimustoiminnan merkitystä aikuiskasvatuksen suunnittelussa ja kehittämisessä. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä vuodelta 1978 todetaan: ”Aikuiskasvatuksen kehittäminen perustetaan jatkuvalla kokeilu- ja tutkimustoiminnalle”.

Ennen periaatepäätöksen hyväksymistä tutkimus- ja kokeilutoiminnan tärkeyteen olivat kiinnittäneet huomiota kansalaisopistotoimikunta (Komiteanmietintö 1971:A7) sekä aikuiskoulutuskomitea (Komiteanmietinnöt 1971:A9 ja 1975:28).

Kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta annettuun lakiin tehtiin vuonna 1974 muutos, jonka mukaan opistot voivat saada valtionapua suorittamaansa valtakunnallisesti merkittävään kokeiluun. Muiden vapaan sivistystyön opintomuotojen valtionapulainsäädännöstä tällainen säännös on tähän saakka puuttunut. Uuteen kansanopistojen valtionavusta annettuun lakiin, joka tuli voimaan 1.8.1984, sisältyy kuitenkin säännös kokeilutoiminnasta. Ensimmäinen kokeilumääräraha saataneen vuoden 1986 valtion tulo- ja menoarvioon. Opintokeskusten valtionapulainsäädännön uudistaminen on myös suunnitella ja siihenkin lienee tarkoitus ottaa määräykset kokeilutoiminnan rahoittamisesta.

2. Mitä kokeilutoiminta on

Aikuiskoulutuskomitea määritteli kokeilutoiminnan seuraavasti:

Kokeilutoiminta on tutkimusta, jota harjoitetaan osana käytännön koulutustoimintaa ja johon osallistuvat pääasiallisina toteuttajina koulutustoimintaa suunnittelevat ja organisoivat opetustyöstä vastaavat kouluttajat.

Kokeilutoiminnan avulla pyritään yleensä pragmaattisiin tavoitteisiin: opetuskäytännön tai toiminnan sekä tulosten parantamiseen. Kokeilun avulla voidaan pyrkiä esimerkiksi johonkin seuraavista:

- hankkimaan perustietoja jostakin kysymyksestä,
- täsmentämään ongelmanasettelua,
- testaamaan uusien ideoiden käyttökelpoisuutta,
- kokeilemaan erilaisia käytännön sovellutuksia tai ratkaisuja.

Kokeilun ja tutkimuksen suhde on mielenkiintoinen ja pohtimisen arvoinen asia.

Vaikka kokeilu tapahtuu osana käytännön toimintaa ja sen tavoitteet ovat ensisijaisesti pragmaattiset, sillä on yhtäläisyyksiä ja yhteyksiä tutkimuksen kanssa ainakin seuraavissa suhteissa:

1. Tutkimus voi antaa kokeilulle viitekehysten, selvittää kysymyksenasettelua ja käsitteitä, antaa taustatietoja käsillä olevasta ongelmasta ja siten helpottaa ja suunnata kokeilusuunnitelman laatimista.
2. Koottaessa ja analysoitaessa kokeilusta saatuja kokemuksia voidaan käyttää hyväksi tutkimuksen keinoja tai ainakin soveltaa tutkimuksen tiedonhankintaperiaatteita.
3. Tulosten analysoimisessa ja johtopäätösten teossa on niinkään sovellettava tieteellisen ajattelun periaatteita ja tieteen keinoja luotettavuuden ja yleistettävyyden selvittämiseksi.

Tavallaan siis kokeilu lähenee toimintatutkimusta.

3. Kansalaisopistokokeilu

3.1. Säännökset

Kokeilutoimintaa koskeva säännös kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta annetun lain (521/62, muutokset 87/74 ja 1078/75) 2 §:n 3 momentissa kuuluu seuraavasti:

Valtakunnallisesti merkittävää kokeilua kouluhallituksen suostumuksella ja sen ohjaamana suorittavan kansalais- ja työväenopiston ylläpitäjälle voidaan myöntää valtion tulo- ja menoarviossa olevan määrärahan rajoissa erityistä kokeiluvaltionavustusta kouluhallituksen harkinnan mukaan.

Kokeilujärjestelmän kannalta tässä säännöksessä ovat olennaisia seuraavat seikat:

Ensinnäkin kokeilun tulee olla valtakunnallisesti merkittävää. Tämä merkitsee sitä, että kokeilun tuloksia tulee voida soveltaa myös muissa kuin kokeiluopistossa, toisin sanoen tulosten tulee olla yleistettävissä. Yleistettävyyks puolestaan sisältää tieteellisyysvaatimuksen.

Toiseksi, kokeiluvaltionavustusta voidaan myöntää vain kansalais- ja työväenopistolle, ei esimerkiksi korkeakoululle. Siten korkeakoulujen mukanaolo kokeilussa, niin suotavaa kuin se onkin, voi toteutua ainoastaan kokeilevan opiston kautta.

Kolmanneksi, kouluhallituksen tehtävänä on kokeilutoiminnan ohjaus. Tällä ilmeisesti korostetaan kokeilun merkitystä osana opistotoiminnan kehittämistyötä.

Neljänneksi, opistojen kokeilutoimintaa voidaan tukea vain valtion tulo- ja menoarviossa olevan määrärahan rajoissa. Siten viime kädessä eduskunta budjettia hyväksyessään on päättänyt myös kokeilutoiminnan volyyymista.

3.2. Kokeilumäärärahat

Ensimmäinen kokeilumääräraha — suuruudeltaan 100 000 markkaa — oli vuoden 1975 valtion tulo- ja menoarviossa. Määräraha ei sen jälkeen ole kasvanut edes inflaation vauhdissa. Vuoteen 1983 määräraha pysyi 100 000 markkana ja nousi 110 000 markkaan vuonna 1984. Mitään suurimittaista kokeilutoimintaa ei näin pienillä määrärahoilla ole voitu toteuttaa. Vuosittain kokeiluavustusta on myönnetty 4—9 opistolle. Valtionavustuksen suuruus on kokeilusta riippuen vaihdellut muutamasta tuhannesta muutamaa kymmeneen tuhanteen markkaan.

3.3. Suoritettujen kokeilujen määrä

Anotut, hyväksytyt ja toteutetut kokeilut

Kun ensimmäinen kokeilumääräraha vuonna 1975 oli valtion tulo- ja menoarviossa, oli kiinnostus kokeilujen suorittamiseen opistokentässä suuri. Kokeilusuunnitelmia tuli kouluhallitukselle kaikkiaan 21. Yhtenäkään vuonna tämän jälkeen määrä ei ole ollut läheskään yhtä suuri. Kokeiluhakemuksia hyväksyttiin kuusi eli vain 29%. Korkea hylkäämisprosentti johtui määrärahan niukkuudesta, osittain myös kokeilusuunnitelmien tasosta.

Kaikkiaan kuluneen kymmenen vuoden aikana vuosina 1975—1984 on uusien kokeilujen suunnitelmia lähetetty kouluhallitukselle 78. Näistä on hyväksytty yhteensä 38 kokeiluhakemusta. Hyväksymisprosentti on keskimäärin 47. Hyväksytyistä kokeiluista kolme on eriyistä peruuntunut, joten kokeiluja on suoritettu kaikkiaan 35. Nämä seikat ilmenevät taulukosta 1. Suoritetuista kokeiluista 32 on toteutettu suomenkielisissä ja kolme ruotsinkielisissä opistoissa.

Taulukko 1. Anotut ja hyväksytyt kansalaisopistokokeilut vuosina 1975—1984

Vuosi	Uusien kokeilujen hakemuksia	Hyväksytyt uusia kokeiluja	
		yhteensä	%-osuus hakemuksista
1975	21	6	29
1976	6	3	50
1977	8	4	50
1978	5	3	60
1979	9	6	67
1980	9	6	167
1981	3	3	100
1982	4	2	50
1983	6	—	0
1984	7	4	57
Yhteensä	78	37	47

Kokeilujen kesto

Kokeilut ovat kestoltaan vaihdelleet yhden työkauden kestävästä kokeilusta kolmen tai jossain tapauksessa neljän vuoden pituisiin kokeiluihin. Noin 2/3 suoritetuista kokeiluista on kestänyt yhden työkauden tai työvuoden ja 1/3 on ollut tätä pidempiä. Alkuvuosina kokeilut olivat yleensä lyhyitä. Viime aikoina kuitenkin useita vuosia kestävät kokeilut ovat yleistyneet.

Kokeilevien opistojen määrä

Kaikkiaan 57 opistoa, eli noin viidesosa kai- kista, on tehnyt kouluhallitukselle aloitteen kokeilusta. Uusien kokeilujen suunnitelmia on esitetty yhteensä 78. Siten 17 opistoa on an- nut kokeiluvalltionavustusta useammin kuin kerran.

Kokeiluvalltionavustuksen turvin on toteu- tettu 35 kokeilua. Niiden suorittamisesta on vastannut 30 opistoa. Viisi opistoa on siten vie- nyt läpi kaksi kokeilua.

3.4. Kokeilujen aihepiirit

Painopistealueet

Kouluhallitus on pyrkinyt ohjaamaan kan- salais- ja työväenopistojen kokeilutoimintaa aikuiskasvatukseen ja opistotoiminnan kannal- ta keskeisille alueille. Vuodesta 1976 lähtien on määritelty painopistealueita, joille kokeilutoi- minnan on toivottu suuntautuvan. Tällaisia ovat eri vuosina olleet:

- peruskoulun aikuissovellutukset tai perus- kouluaineet yleensä, esimerkiksi ohjaus- ja tukitoimenpiteiden kehittäminen näissä ai- neissa,
- opetusmenetelmien, -järjestelyjen ja työta- pojen kehittäminen eri oppiaineissa, esi- merkiksi vieraiden kielten, musiikin, yh- teiskunnallisten ja luonnontieteellisten ai- neiden opetuksessa,
- kansalais- ja työväenopistoissa annettavan opetuksen sekä muiden aikuisopintomu- tojen yhdistäminen, eli monimuoto-ope- tus; esimerkiksi lähi- ja etäopetuksen yh- distäminen, radio- ja televisio-opetuksen käyttömahdollisuudet,
- opetuksen yhteissuunnittelu,
- opintoryhmien heterogeenisyyden ongel- mat.

Kokeilujen ryhmittelyperusteet

Käytännössä opistojen kokeilukiinnostus on suuntautunut varsin monenlaisiin aihepiirei- hin. Kokeilujen yksiselitteinen ryhmittely jon- kin tai joidenkin kriteerien mukaan on vaike- aa, sillä yhdessä kokeilussa voi olla monenlai- sia aineksia.

Yksi ryhmittelymahdollisuus olisi tarkastella suoritettujen kokeilujen jakautumista paino- pistealueiden mukaan, toinen tapa olisi aikuis- koulutuksen tehtäväaluejaon (pohjakoulutuk- sen täydentäminen, ammatillinen aikuiskoulu- tus, yhteiskunnallinen aikuiskoulutus ja har- rastustavoitteinen aikuiskoulutus) mukainen ryhmittely, kolmas hienojakoisempi oppiaine-

ryhmittely, neljäs kokeilun kohteena olevien opiskelija- tai väestöryhmien mukaan ja viides esimerkiksi käytetyn työtavan mukaan. Muita- kin tarkastelutapoja varmasti löytyisi. Silti mi- kään niistä ei antaisi täyttä kuvaa opistokokei- lujen moninaisuudesta.

Seuraavassa kokeilut on jaoteltu kahteen pääryhmään, toisaalta rekrytointikokeiluihin, toisaalta didaktisiin kokeiluihin sen mukaan, mikä kokeilussa on ehkä ollut olennaisinta. Kumpikin pääryhmä jakaantuu edelleen ala- ryhmiin. *Rekrytointikokeiluissa* pyritään ha- kevan toiminnan tai opiskelijoihin kohdistet- tujen erityisjärjestelyjen avulla lisäämään osal- listumista opintoihin. *Didaktisissa kokeiluissa* on pääasiallisena kiinnostuksen aiheena ope- tuksen sisältöjen, menetelmien, opetusjärjeste- lyjen ym. kehittäminen eri oppiaineissa.

Taulukko 2. Kansalaisopistokokeilujen aihe- piirit

Rekrytointikokeilut tai vastaavat Kohderyhmä/oppiaine	13
— vuorotyöntekijät (peruskouluopinnot, opetusjärjestelyt yleensä)	4
— kansalaiskoulun päättäneet nuoret (pe- ruskouluopinnot)	2
— lapset, nuoret ja aikuiset (taideaineet)	1
— vangit (peruskouluopinnot)	1
— ”vähiten koulutetut” (avoin korkeakou- lu)	1
— lähiöasukkaat (yhdykskuntatyö)	1
— ”kyläläiset” (kylätoiminta)	1
— pohjakoulutustaan parantamaan haluk- kaat, kuten vaille keskiasteen koulutus- paikkaa jääneet tai työelämään pyrkivät (peruskouluopinnot)	1
— eläkeläiset (opetusjärjestelyt)	1
Didaktiset tai opetusjärjestelyjä koskevat kokeilut	22
Oppiaine/työtapa	
— taideaineet (musiikki, kuvataide, kudon- ta, näyttämötyö, luova toiminta)	7
— vieraat kielet (pienoiskielistudion käyttö, suggestopedinen opetusmenetelmä, Dod- sonin kaksikielinen menetelmä, kirjalli- nen/suullinen kielitaito)	4
— yhteiskunnalliset ja kasvatustieteelliset aihepiirit	1
— monivälineopetus (peruskouluopinnot, avoin korkeakoulu)	4
— projektiopetus (perhekasvatus ja lähi- kulttuuriin tutustuminen)	2
— opintojen yhteissuunnittelu	1
— itseopiskelun ohjaus (kielet ja peruskou- luaineet)	1
— avoimen korkeakoulun opetus (psykologia, sosiologia, erityispedagogiikka)	1
— aikuiskouluttajien täydennyskoulutus	1

Suorittujen kokeilujen aihepiirit

Edellä esitetyn jaottelun mukaisesti — muistaen kuitenkin varaukset ryhmittelyn vaikeudesta ja kokeilujen moniaineksisuudesta — taulukossa 2 on esitetty kokeilujen aihepiirit. Noin kolmasosa kokeiluista on ollut luonteeltaan rekrytointikokeiluja ja kaksi kolmasosaa didaktisia kokeiluja.

1970-luvulla suomalaisessa koulutuspolitiikassa alettiin korostaa koulutuksellista tasa-arvoa. Myös aikuiskasvatuksessa huomio kiintyi vähiten koulutusta saaneisiin ja heidän opinnolliseen aktivoimiseensa. Tämä heijastui myös kansalais- ja työväenopistojen kokeilutoiminnassa kiinnostuksena hakevaan toimintaan ja yleensä rekrytointikokeiluihin. Rekrytointikokeilut painottuivatkin erityisesti kokeilutoiminnan alkuvaiheessa, mutta niitä on kylä tehty myöhemminkin. Rekrytointivaiheen lisäksi kokeiluissa on selvitetty myös opintojen edistymistä, loppuunsaattamista ja tuloksia.

Rekrytointikokeiluista neljä on kohdistunut vuorotyöntekijöiden opiskelumahdollisuuksien parantamiseen, osallistuuhan tämä väestönosa tutkimusten mukaan keskimääräistä vähemmän kansalaisopisto-opintoihin. Muita kohderyhmiä ovat olleet esimerkiksi kansalaiskoulun päättäneet nuoret, eläkeläiset, lähiöasukkaat sekä vangit.

Didaktisissa kokeiluissa on usein ollut esillä taideaineiden opetuksen (musiikki, kuvataide, näyttämötyö) sekä vieraiden kielten opetuksen kehittäminen. Myös sellaiset työtavat kuin projektiopetus, opetuksen yhteissuunnittelu sekä kesäaikana tapahtuva opiskelijoiden itseopiskelun ohjaaminen ovat olleet kokeilujen kohteena. Monimuoto-opetusta, eli kansalaisopisto-opiskelun ja muiden aikuisopintomuotojen yhdistämistä on selvitetty neljässä eri kokeilussa. Kaikkiaan viidessä eri kokeilussa, joista osa rekrytointikokeiluja, on kiinnostuksen kohteena peruskouluaineiden opiskelu, avoimen korkeakoulun opiskelu puolestaan neljässä kokeilussa. Kolmessa taideaineiden kokeilussa on kohderyhmänä aikuisten ohella ollut myös alle 16-vuotiaat lapset ja nuoret.

4. Kokeilutoiminnan arviointi ja hyödyntäminen

Miten korkeatasoista kansalaisopistokokeilu sitten on ollut ja miten se on hyödyttänyt kansalais- ja työväenopistojen toiminnan kehittämistä?

On ilmeistä, että kaikki suoritetut kokeilut eivät ole täyttäneet edellä tieteellisyydelle ase-

tettuja vaatimuksia. Toisaalta myöskään aikuiskasvatustutkimus ei — niukoista resursseista johtuen — välttämättä ole kehittynyt niin hyvin, että se aina tarjoaisi vankkaa teoreettista pohjaa kokeilulle. Kokeilusuunnitelmien yleinen taso on kuitenkin alkuaikoihin verrattuna kohonnut. Nykyisin lähes kaikki kokeilut toteutetaan jonkinasteisessa yhteistyössä korkeakoulujen kanssa, virallisessa tai epävirallisessa. Useimmiten yhteistyö on järjestetty siten, että kokeiluun mahdollisesti liittyvän tutkimuksen suorittaja tai kokeiluraportin laatija työskentelee korkeakoulun palveluksessa tai sitten kokeilussa on konsultoivana asiantuntijana tällainen henkilö.

Kokeilun tavoitteena oleva valtakunnallinen merkittävyys tarkoittaa sitä, että kokeilun tuloksia pitää voida käyttää hyväksi ja soveltaa myös muissa kuin kokeilevassa opistossa, kokeilevan opiston toimintaan kokeilu yleensä suoraan hyödyttääkin.

Kokeilujen tulosten hyväksikäyttäminen ja soveltaminen edellyttää tietoa suoritetuista kokeiluista. Kouluhallituksella on julkaisusarja kansalais- ja työväenopistojen kokeiluraporttien julkaisemista varten. Tarkoituksena on jakaa tietoa kokeiluista popularisoidussa muodossa. Kokeiluraportit lähetetään tiedoksi mm. kaikille kansalais- ja työväenopistoille sekä aikuiskasvatusalan järjestöille ja viranomaisille.

Tähän mennessä on julkaistu kaikkiaan 18 raporttia yhteensä 19 kokeilusta. Raporteista 16 on suomenkielisiä ja kaksi ruotsinkielisiä.

Kovinkaan paljoa ei ole tietoa siitä, miten kokeilujen tuloksia todella käytetään hyväksi toiminnan tai opetuksen kehittämiseksi opistoissa. Viranomaiset eivät ole kokeilutoiminnan pohjalta antaneet uusia määräyksiä opistoille. Opistoilla puolestaan on melko pitkälle menevä vapaus toimintansa järjestämisessä. Siten kokeilutoiminnan tuloksena syntyneitä opetussuunnitelmia, opetusjärjestelymalleja ym. voidaan käyttää hyväksi, jos halutaan, joko sellaisenaan tai paikallisen sivistystarpeen mukaan muunnettuna.

Suomenkielisten opistojen kokeilut

Opisto	Kokeilu	Kouluhallituksen julkaisema raportti
1. Heinolan ko	Peruskouluaineiden opetukseen liittyvä hakeva toiminta (vuorotyöntekijät), syksy 1975	Kokeiluraportti 1/1976
2. Mikkelin ko	Peruskouluaineiden opetukseen liittyvä hakeva toiminta (kansalaiskoulun päättäneet nuoret), syksy 1975, sekä opiskelun seuranta 1975/76—1978/79	Kokeiluraportit 1/1976 ja 2/1980
3. Lohjan ko	Eläkeläisten opinto- ja harrastustoiminta, syyslukukausi 1975	Kokeiluraportti 1/1977
4. Espoon ko	Pienoiskielistudiolaitteiden soveltuvuus kansalais- ja työväenopistojen kieltenopetukseen, syyslukukausi 1975	Kokeiluraportti 2/1977
5. Seinäjoen to	Opetuksen yhteissuunnittelu kansalais- ja työväenpisteissa, 1975	Kokeiluraportti 3/1977
6. Harjavallan ko	Kudonnanopetuskokeilu, 1975/76	Harjavallan kaupunki julkaisut raportin Kokeiluraportti 1/1979
7. Linnalan ko	Luova toiminta lasten ja eläkeläisten keskuudessa, syyslukukausi 1976	Kokeiluraportti 1/1979
8. Paltamon ko	Taideopetuskokeilu 1976/77	Kokeiluraportti 1/1979
9. Heinolan ko	Lyhytkurssikokeilu vuorotyöntekijöille, 1977/78	Kokeiluraportti 1/1980
10. Imatran to	C.J. Dodsonin kaksikielinen metodi vieraassa kielessä sekä ns. motivaatio- ja tietopakettien vaikutukset 1977/78—1980/81	
11. Viialan to	Perhekasvatuskokeilu, syyslukukausi 1977	Kokeiluraportti 1/1978
12. Valkeakosken to	Vuorotyöläisten vapaa-ajan opiskelumahdollisuuksien kehittämiskokeilu, 1977/78	Kokeiluraportti 1/1982
13. Pirkkalan ko ym.	Avoimen korkeakoulun opistokokeilu 1978/79. Vähemmän koulutusta saaneiden henkilöiden hakeutuminen avoimen korkeakoulun yhteiskunnallisiin aineisiin	Kokeiluraportti 2/1979
14. Sonkajärven ko	Peruskouluaineiden opetus vankilassa, 1978/79	
15. Iisalmen ko	Kunnallispolitiikan monivälineopetuskokeilu, 1979/80	Kokeiluraportti 2/1981
16. Valkeakosken to	Opiskelijoiden itseopiskelun ohjaamiskokeilu, 1979	Kokeiluraportti 2/1984
17. Virkailijain ko	Kirjallista/suullista kielitaitoa painottavien työtapojen vaikutus oppimistuloksiin, 1979/80	Kokeiluraportti 1/1981
18. Helsingin kaupungin suom. to	Suggestopedisen opetuksen kokeilu ranskan kielen opetuksessa 1980/81	Kokeiluraportti 1/1983
19. Enon ko	Periodiopetuksen soveltuvuus viisivuorotyöntekijöille, syyslukukausi 1980	
20. Tervolan ko	Tervolan harrastajateatterikokeilu, syyslukukausi 1980	Kokeiluraportti 1/1984
21. Vantaan to	Luottamushenkilöiden hallintokuntaohtainen koulutus sekä kasvatustalon ja psykologian kunnallinen aikuiskoulutus, 1980/81—1982/83	
22. Jyväskylän ko	Pianonsoiton opetuksen järjestäminen 1980/81—1982/83	
23. Outokummun opisto	Yleissivistävän pohjakoulutuksen täydentäminen 1980/81—1982/83	
24. Espoon to	Kuvataideaineiden taso-opetuskokeilu 1981—1984	
25. Kainulan ko	Kansalaisopisto yhdyskuntatyön tukena ja lähiöasukkaiden aktivoijana 1981—83	Kokeiluraportti 3/1984
26. Laitilan-Pyhärannan ko	Yhdistetyn lähi- ja etäopetuksen kokeilu peruskoulun oppimäärän suorittamisessa 1982—1985	
27. Joensuun vapaaopisto	Aikuisopettajien täydennyskoulutuskokeilu 1982—1984	
28. Kauhavan-Härmäin ko	Kansalaispiston mahdollisuudet kylätoiminnan organisointiin ja kehittämiseen 1984—85	
29. Laitilan-Pyhärannan ko	Televisio-opetuksen käyttö kansalaisopistossa 1984—85	
30. Nastolan ko	7—15 -vuotiaiden lasten ja nuorten sekä aikuisten taidekasvatuskokeilu 1984—85	
31. Nummi-Pusulan ko	Pianon- ja viulunsoiton sekä musiikin teorian- ja säveltäjäopetuksen didaktinen kehittäminen 1984—86	

Ruotsinkielisten opistojen kokeilut

1. Jakobstads sv. ai	Intervjuer om distansundervisning, 1978	Försöksrapport 1979
2. Malax-Korsnäs mi	Aktiv närkultur	
3. Helsingfors stads sv. ai	Hinder för deltagande och studieavbrott inom oppen högskola — ett försök vid Helsingfors stads svenska arbetarinstitut 1978—79	Försöksrapport 1981